

Så riskerar AI att öka klyftorna i samhället

Dagens Industri den 6 september 2024

Generativ AI, som kan generera text, bilder, videor eller andra former av data håller snabbt på att förändra spelreglerna för svensk ekonomi. Såväl företag som anställda på den svenska arbetsmarknaden påverkas. Denna utveckling är inte bara en teknologisk omvälvning utan också en samhällsfråga av stor vikt. Hur vi förhåller oss till denna nya teknologi kommer att påverka inte bara företagets konkurrenskraft utan också individers arbetsliv och karriärmöjligheter.

Den snabba utvecklingen och den redan utbredda användningen av generativ AI gör det nödvändigt att noggrant överväga hur detta kommer att påverka den svenska ekonomin. Det är inte längre en fråga om att den kommer att påverka, utan snarare hur och var den kommer att göra störst avtryck. Generativ AI kan innebära stora förändringar, särskilt för yrken och sektorer som tidigare har varit relativt opåverkade av teknologiska förändringar. Det är därför avgörande att identifiera vilka delar av näringslivet som kan komma att påverkas för att kunna förbereda sig för de kommande förändringarna.

Under det senaste decenniet har det förekommit en intensiv debatt och forskning kring hur automatisering, robotar och ny teknologi påverkar anställda och företagets produktivitet. Forskningen visar att tidigare teknikskiften främst har drabbat personer med yrken som innefattar arbetsuppgifter av rutinkaraktär. Dessa finns ofta i mitten av lönefördelningen varför detta har varit en förklaring till ökad jobbpolarisering i många länder. Samtidigt har ökad automatisering förbättrat produktiviteten genom att företag som anammat ny teknologi har förstärkt sin konkurrenskraft, vilket i sin tur har lett till ökad efterfrågan på arbetskraft.

I vår studie "Exponering mot generativ AI i Sverige – en kartläggning," som precis har publicerats i tidskriften Ekonomisk Debatt, visar vi att generativ AI kan komma att påverka nya grupper av anställda och företag mer än tidigare teknikskiften. Studien baseras på omfattande registerdata från Statistiska Centralbyrån för att belysa den potentiella påverkan som generativ AI kan ha på svensk ekonomi.

Våra resultat visar att upp till 40 procent av de anställda på den svenska arbetsmarknaden och nästan 30 procent av företagen kan komma att påverkas i hög eller mycket hög grad. Vidare vill vi lyfta fram tre dimensioner där vi ser en överhängande risk att generativ AI kan leda till ökade klyftor i samhället och till fördjupade skillnader mellan företag som i förlängningen kan leda till ett mindre dynamiskt näringsliv:

1. Exponeringen mot AI är högre i kvinnodominerade yrken. Högutbildade kvinnor arbetar ofta inom områden som juridik, psykologi, kommunikation och media – sektorer där generativ AI har stor potential att ersätta mänsklig arbetskraft. Trots denna höga exponering visar därtill forskning från Danmark att kvinnor är betydligt mindre benägna än män att använda verktyg som ChatGPT. Om denna trend fortsätter, riskerar vi att se en växande klyfta mellan män och kvinnor i arbetslivet. Kvinnors lägre användning av AI- teknologier kan leda till försämrade karriärmöjligheter och fördjupad ojämlikhet på arbetsmarknaden, särskilt i yrken där

tekniken snabbt vinner mark.

2. Exponeringen är högre bland de större, mer produktiva företagen. För dessa företag innebär AI en möjlighet att ytterligare effektivisera och automatisera arbetsprocesser, vilket kan öka deras produktivitet och stärka deras konkurrenskraft. De större företagen som redan har både ekonomiska resurser och tillgång till kvalificerat humankapital, är bäst rustade att dra nytta av generativ AI. Detta kan dock förstärka befintliga produktivitetsskillnader mellan företag, där mindre företag med begränsade resurser riskerar att hamna på efterkälken. Om denna utveckling fortsätter kan det leda till en ökad koncentration på marknader, där de största företagen dominerar och konkurrensen minskar – en utveckling som kan få negativa konsekvenser för den svenska ekonomins dynamik.
3. Exponeringen är större i storstäderna. Vår studie visar att storstadsregionerna, särskilt Region Stockholm, är mest exponerade för generativ AI, medan övriga delar av landet är betydligt mindre påverkade. Detta innebär att de flesta AI-exponerade jobben finns i storstäderna, vilket kan påverka de redan existerande klyftorna mellan stad och landsbygd. Medan storstadsområden kan dra nytta av ökad produktivitet, riskerar landsbygdsregioner att hamna på efterkälken, både ekonomiskt och teknologiskt.

En vanlig invändning är att omställningen till generativ AI kanske inte blir så omfattande som förväntat, och att dess potential att ersätta mänsklig arbetskraft är överdriven. Men även om AI inte kommer att ersätta mänsklig arbetskraft i stor utsträckning, kan teknologin ändå bidra till att förstärka redan existerande klyftor i samhället. Det räcker med att generativ AI fördjupar de ojämlikheter som redan finns mellan olika grupper och regioner för att detta ska leda till betydande samhällseffekter.

Sammanfattningsvis står Sverige inför en framtid där generativ AI har potential att omforma både arbetsmarknaden och företagslandskapet i grunden. Historiskt sett har teknologisk utveckling skapat nya jobb och förändrat olika yrken och arbetsmarknader, snarare än att eliminera dem helt. Sveriges omställningsförmåga har också vid tidigare teknikskiften varit mycket god. Medan AI-teknologin erbjuder stora möjligheter till ökad produktivitet och innovation, bär den också med sig risker för ökade klyftor mellan olika grupper i samhället. Om vi inte tar dessa utmaningar på allvar riskerar vi att se en alltmer polariserad arbetsmarknad och ett mindre dynamiskt näringsliv som tappar i internationell konkurrenskraft.

Malin Gardberg

Fredrik Heyman

Martin Olsson

Joacim Tåg